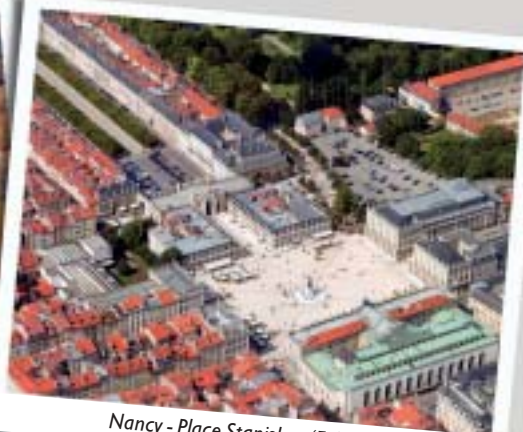

Ομάδες αρχιτεκτόνων, ερευνητών, πολεοδόμων, αρχιτεκτόνων τοπίου, κοινωνιολόγων και ιστορικών, ένωσαν τις δυνάμεις τους μελετώντας την ιστορική εξέλιξη, τη σύγχρονη κατάσταση, καθώς και την προστασία,

στο παρόν και το μέλλον, 60 ευρωπαϊκών πλατειών (54 ξένων και 6 ελληνικών) στο πλαίσιο ενός σημαντικού προγράμματος με τίτλο: «Η πλατεία, ευρωπαϊκή πολιτισμική κληρονομιά».

Bologna - Piazza Santo Stefano (Ιταλία)

Nancy - Place Stanislas (Γαλλία)

Σύνταγμα (Ελλάδα)

Berlin - August Bebel Platz (Γερμανία)

Birmingham - Victoria Square (Αγγλία)

Πλατείες της Ευρώπης

Στο πρόγραμμα -που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του «Cultura 2000»- συμμετείχαν πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Ελλάδα, Università IUAV di Venezia - Ιταλία, Universitat Polytechnica de Catalunya - ETSAB - Ισπανία, Maison des Sciences de l'Homme - Paris - Γαλλία, Krakow Jagiellonian University - Centre for European Studies - Πολωνία και το CIDAC - Associazione delle città d'arte et cultura - Rome, Ιταλία), καθώς και ειδικοί από πόλεις που τις χαρακτηρίζουν διάσημες πλατείες. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος -από το Σεπτέμβριο 2004 και για μια τριετία - συνολικά μελετήθηκαν πλατείες 24 χωρών. Το συντονισμό είχε το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Στόχος του προγράμματος, η προώθηση της γνώσης και της κριτικής σκέψης ως προς τις ακολουθούμενες πρακτικές στις περιπτώσεις ιστορικών πλατειών, αλλά και τον τρόπο σύγχρονης αντιμετώπισης παλιών και νέων πλατειών ως χώρων επικοινωνίας. Ειδικότερα, η έρευνα επιδιώξε:

- Να μελετήσει, ερμηνεύσει και εκτιμήσει τη σημασία και την ποιότητα της κληρονομιάς που οι πλατείες

συνιστούν, καθώς και το ρόλο τους στην ταυτότητα της ευρωπαϊκής πόλης.

- Να προσδιορίσει σημαντικές παραμέτρους αρχιτεκτονικές, πολεοδομικές, τοπικές, κοινωνιολογικές και να καταγράψει κριτικά την υφιστάμενη κατάσταση και τις ασκούμενες πιέσεις στο χώρο της πλατείας.
- Να προαγάγει μέσα από εμπάθυση και συνολική τεκμηρίωση για τις πλατείες την προβληματική για τη συντήρηση, τη διαχείριση και το σχεδιασμό τους. Η σχετική έκθεση -στην οποία περιλαμβάνονται οι ευρωπαϊκές πλατείες που μελετήθηκαν- ταξιδεύει από χώρα σε χώρα. Για ένα μήνα και μέχρι τις 6 Δεκεμβρίου 2009, παρουσιαζόταν στην Αθήνα και συγκεκριμένα στο Μουσείο Μπενάκη.

Επιμέλεια:

ΦΡΟΣΩ ΚΑΒΑΛΑΡΗ

Η ελληνική πλατεία στο πέρασμα του χρόνου

Η ιστορία της ελληνικής πλατείας στο πέρασμα του χρόνου, από τη στιγμή που δημιουργείται ο πρώτος οικισμός μέχρι τις ημέρες μας, μελετήθηκε κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου ερευνητικού ευρωπαϊκού προγράμματος. Υπεύθυνες για την έρευνα της ελληνικής συμμετοχής, οι καθηγήτριες του ΑΠΘ **Μαρία Ανασιάδου - Τζημοπούλου** και **Αλεξάνδρα Καραδήμου - Γερόλυμπος** (συντονίστριες οι Α.Μ.: Ζωή Καρακινάρη, Αθηνά Βιτοπούλου, Σοφία Γκουβούση, Βάσω Τσιούμα και εξωτερικοί συνεργάτες: αν. καθ. Κική Κακούλα και οι Α.Μ.: Γιώργος Ντέλλας, Κατερίνα Μανούσου Ντέλλα, Ειρήνη Σιαμμά). Η πλατεία στην Ελλάδα ενσωματώνει δυναμικά την πολιτική λειτουργία, τις αστικές δραστηριότητες και τα βιώματα των κατοίκων, ενώ, παράλληλα, υπήρξε αναπόσπαστα συνδεδεμένη με το τοπίο. Η έρευνα διέκρινε έξι τύπους ελληνικής πλατείας, ιστορικά και πολιτισμικά διαφοροποιημένους:

- **Πλατεία του πλατάνου:** Η κεντρική πλατεία της Μακρινίτσας και η πλατεία της Πορταριάς στο Πήλιο, αποτελούν τυπικά παραδείγματα πλατειών πλατάνου. Θεατρικός συνήθως ο χώρος τους, κάτω από πλατάνια, με νερό, βαθμιδωτά και πανοραμική θέα, συχνά έως και σήμερα είναι ιδιαίτερα θελκτικός, όπως στην Κω, την Άνδρο, τη Σύρο, τα Αμπελάκια, τα χωριά του Πηλίου, τα Ζαγόρια, αλλά και σε μεγαλύτερους οικισμούς, όπως η Ξάνθη, η Σιάτιστα, η Έδεσσα, η Καστοριά, η Δράμα, τα Τρίκαλα Κορινθίας, το Λιδορίκι, κ.ά.

Πλατεία Πλατάνου (Μακρινίτσα)

Πλατεία Πορταριάς

«Η μέχρι σήμερα κυριαρχία μιας αστικής ανάπτυξης ισοπεδωτικής ως προς τις ιδιαιτερότητες του φυσικού χώρου, δημιουργεί αυξημένες υποχρεώσεις για την αποκατάσταση της μνήμης και του πολιτισμού του τόπου, με όραμα για το μέλλον.

Η ανάκτηση και αποκατάσταση του ελεύθερου χώρου της πόλης, του πολιτισμικού της τοπίου είναι επείγουσα προτεραιότητα, ώστε:

- Τα ενδιαφέροντα καλά παραδείγματα σχεδιασμού της πλατείας ως πολιτισμικής κληρονομιάς στην Ελλάδα να πληθύνουν.
- Η υποστηριζόμενη στην προσέγγισή μας άποψη για την κοινωνική, οικολογική και αντιληπτική αντιμετώπιση της πλατείας να ισχυροποιηθεί μέσα στην τρέχουσα πολιτική διαχείρισης και σχεδιασμού του αστικού δημόσιου, ελεύθερου χώρου και τη σύγχρονη πολιτική για τη λεγόμενη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων».

Μαίρη Ανασιάδου - Τζημοπούλου

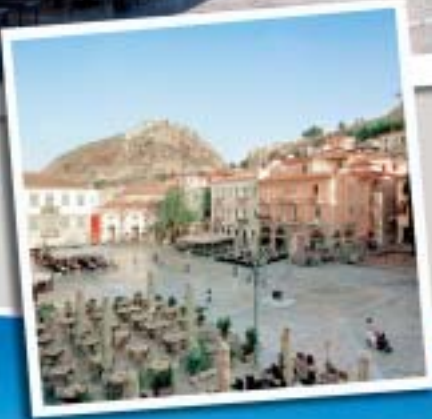

Πλατεία Δημαρχείου (Κέρκυρα)

- **Πλατεία ιταλικής επιρροής:** Οριοθετημένης διάταξης πλατεία, με πηγάδι και κρήνη, πλαισιωμένη από δημόσια κτίρια, με μορφές λιγότερο επεξεργασμένες και κτίρια πιο απλά, για τις ελληνικές πλατείες αυτού του τύπου, σε σχέση με εκείνες των ιταλικών πόλεων. Παράδειγμα η πλατεία του Δημαρχείου στην Κέρκυρα με την ενετική Λότζια των Ευγενών, το θέατρο «San Giacomo» μετέπειτα Δημαρχείο, και την Καθολική Εκκλησία. ▶

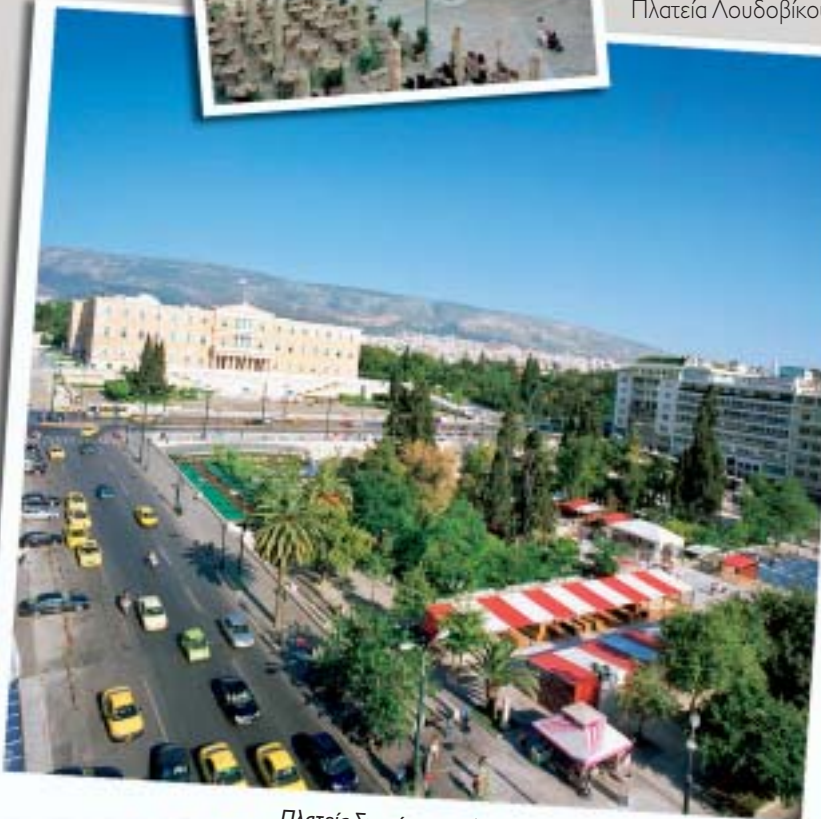
Πλατεία Συντάγματος (Ναύπλιο)

• **Ελληνική πλατεία του 19ου αιώνα**, κατά τα «δυτικά» πρότυπα από υπάρχοντες ανοιχτούς χώρους, που αναπροσαρμόζονται πολεοδομικά μετά την ανεξαρτησία, ή πλατείες, οι οποίες δημιουργούνται σε νέες πόλεις ή σε νέες συνοικίες σύμφωνα με τις επιταγές της δυτικής πολεοδομίας. Παράδειγμα της πρώτης η πλατεία Συντάγματος στο Ναύπλιο. Από Αγορά (έως το 17ο αιώνα), Piazza d' Armi (υπό ενετική επιρροή), Πλατεία του Πλατάνου (τούρκικη κατοχή, απελευθέρωση), Πλατεία Λουδοβίκου (1834), Πλατεία Συντάγματος (1843), περιβάλλεται σήμερα

από κτίρια διαφόρων εποχών, το Τζαμί, τη βενετσιάνικη αποθήκη του στόλου, κατοικίες από την πρώτη περίοδο του ελληνικού κράτους, νεοκλασικά κτίρια.

Παράδειγμα της δεύτερης, η Πλατεία Συντάγματος -και η Πλατεία Ομονοίας- στην Αθήνα, συνδεδεμένη στενά με την ιστορία του νέου σχεδιασμού της Αθήνας που στηρίχθηκε στην πρόταση για συνδυασμένη λειτουργία τριών πλατειών.

Πλατεία Συντάγματος (Αθήνα)

• **Η πλατεία στον 20ό αιώνα**, με αντιπροσωπευτικό παράδειγμα την πλατεία και τον άξονα της Αριστοτέλους στη Θεσσαλονίκη, που σχεδιάστηκε το 1918 από τον Γάλλο πολεοδόμο Ernest Hebrard κατά τα πρότυπα της τότε γαλλικής πολεοδομίας.

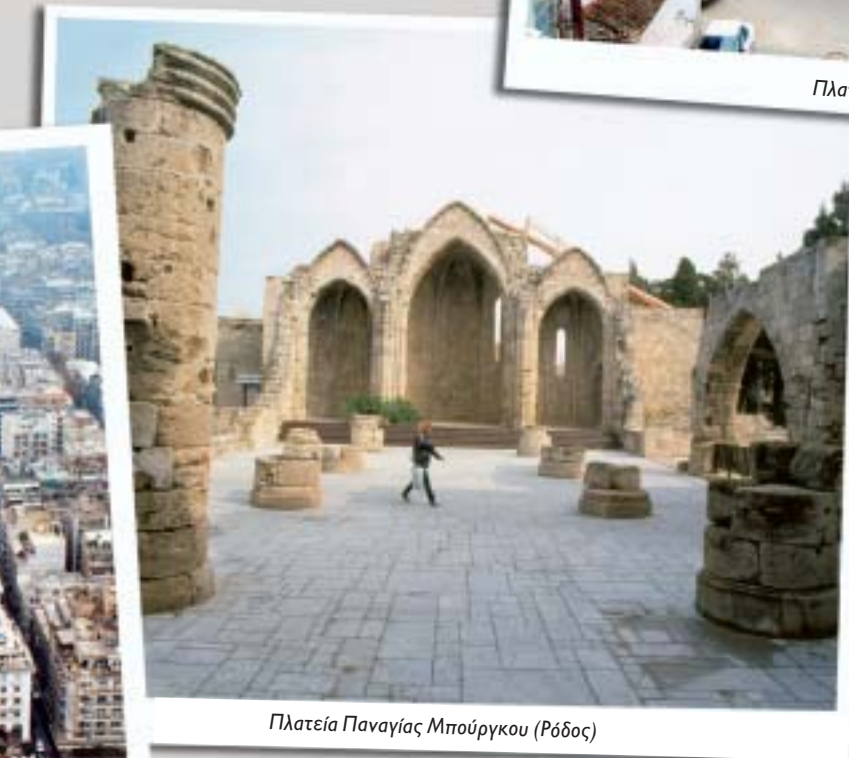

Πλατεία Αριστοτέλους (Θεσσαλονίκη)

• **Νέες πλατείες στο τέλος του 20ού αιώνα**, που δεν προβλέπονταν στο σχέδιο της πόλης και προέκυψαν από υπολειμματικούς χώρους. Ανακτήθηκαν από την εγκατάλειψή τους σε πυκνοδομημένες γειτονιές ή σε νεόκτιστες περιοχές ή σε φυσικούς ή αρχαιολογικούς χώρους παραμελημένους στον αστικό ιστό. Αναβαθμίστηκαν και ενσωματώθηκαν στο σύστημα των αστικών ελεύθερων χώρων, όπως η πλατεία της Αγίας Βαρβάρας στη Δράμα, ως μέρος μιας μεγαλύτερης κλίμακας έργου προστασίας και ανάδειξης της φυσικής τοποθεσίας των ομώνυμων πηγών, μιας τοποθεσίας - φυσικός υγρότοπος στο κέντρο της πόλης. Παράδειγμα επίσης, η πλατεία της Παναγίας του Μπούργκου στη Ρόδο, όπου αρχαιολογικός χώρος, παλιά γοτθική εκκλησία που καταστράφηκε το 16ο αιώνα, μετατράπηκε σε πλατεία.

Πλατεία Αγ. Βαρβάρας (Δράμα)

Πλατεία Παναγίας Μπούργκου (Ρόδος)

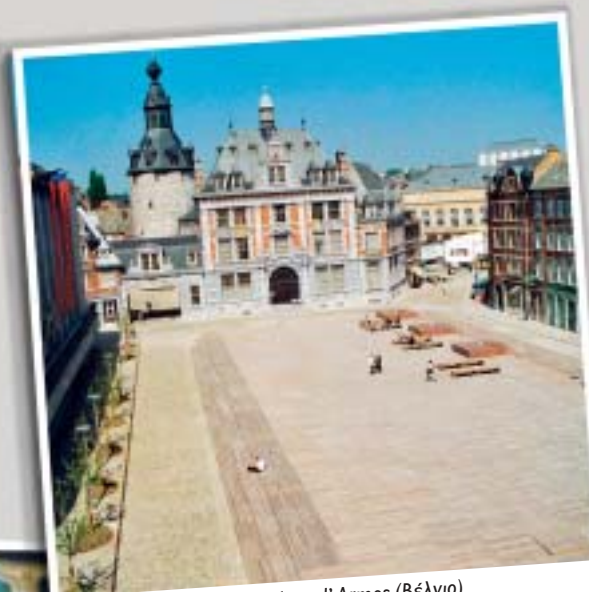
Έργα τέχνης και πολιτισμού...

«Ερευνήσαμε τις πλατείες που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα, αλλά και εκτός από αυτήν, παρακολουθώντας την εξέλιξη των αστικών χώρων και των μορφών που πήρε η πλατεία» τονίζουν οι υπεύθυνες καθηγήτριες **Μαρία Ανανιάδου - Τζημοπούλου** και **Αλεξάνδρα Καραδήμου - Γερόλυμπου**. «Προσεγγίσαμε τις πλατείες ως αστικά βιωμένα τοπία, ως έργα της κοινωνίας, έργα τέχνης και πολιτισμού. Αναζητήσαμε τη σχέση και τη σύλληψη της πλατείας ως προς το πολιτισμικό τοπίο της πόλης. Επιχειρήσαμε την ανάγνωση του χρόνου, της Ιστορίας, του σχηματισμού, της παραγωγής της, της εξέλιξης ή εγκατάλειψης, των προσδοκιών και του τρόπου με τον οποίο βιώνεται από τους κατοίκους της. Καταλήξαμε σε προτάσεις για πλατείες - πολιτισμικά τοπία που οφείλουν να διασωθούν ή να ξαναδημιουργηθούν με βάση την ίδια τους την ιστορία και το δυναμικό που η τοποθεσία προσφέρει, ως σύγχρονα μεγάλα έργα που η κοινωνία μας έχει ανάγκη, όχι ως έκφραση νοσταλγίας του παρελθόντος, αλλά ως πλατείες που αναδίδουν έννοιες, αξίες, άνεση, απόλαυση ποιότητας του χώρου και δεν προδίδουν τις προσδοκίες των πολιτών να τις κατοικούν».

Οι πλατείες της Ευρώπης

Στην έρευνα μελετήθηκαν οι παρακάτω πλατείες (κατά σειρά αριθμησης από βορρά προς νότο):

Νορβηγία	1. Kabelvåg - Kabelvåg Torg
Φινλανδία	2. Helsinki - Narinkkatori, Tennispalatsi Aukio
Ρωσία	3. Sankt Petersburg - 'Dvortsovaja Ploscad'
Σουηδία	4. Kalmar - Stortorget
Αγγλία	5. Birmingham - Victoria Square
Ουαλία	6. Cardiff - Oval Basin
Γερμανία	7. Berlin - August Bebel Platz
Κάτω Χώρες	8. Rotterdam - Schouwburgplein
Πολωνία	9. Warszawa - Plac Zamkowy
	10. Zamość - Rynek Wielki
	11. Krakow - Runek Glowny
	12. Nowa Huta - Plac Centralny
Βέλγιο	13. Namur - Place d'Armes
Γαλλία	14. Arras - Grand'Place, Place des Héros
	15. Paris - Place Vendôme
	16. Evry - Place de l'Agora
	17. Nancy - Place Stanislas
	18. Monpazier - Place Comières
	19. Lyon - Place Bahadourian
	20. Nîmes - Place de la Maison Carrée
	21. Montpellier - Place de la Comédie
	22. Toulouse - Place du Capitole
Τσεχία	23. Praha - Staroměstské Náměstí
Ρουμανία	24. Baia Mare - Piata Libertatii
Ουγγαρία	25. Budapest - Vörösmarty Tér
Ουκρανία	26. Odessa - Primorsky Bulvar, Potiomykinsky Skhodi
Ελβετία	27. Bellinzona - Piazza del Sole
Αυστρία	28. Graz - Mariahilferplatz
Ιταλία	29. Palmanova - Piazza Grande
	30. Trieste - Piazza Unità d'Italia
	31. Mestre - Piazza Erminio Ferretto
	32. Torino - Piazza Castello
	33. Vercelli - Piazza Cavour
	34. Galliate - Piazza Vittorio Veneto
	35. Bologna - Piazza Santo Stefano
	36. Roma - Piazza di Spagna
	37. Napoli - Piazza del Plebiscito
	38. Matera - Piazza Vittorio Veneto
	39. Carbonia - Piazza Roma
	40. Salemi - Piazza Alicia
Ισπανία	41. Santiago de Compostela - Plaza do Obradoiro
	42. Salamanca - Plaza Mayor
	43. Vic - Plaza del Mercadal
	44. Madrid - Plaza Mayor
	45. Chinchón - Plaza Mayor
	46. Barcelona - Plaça Reial
	47. Barcelona - Plazas de los años 80
	48. Archidona - Plaza Ochavada
	49. Murcia - Plaza del Cardenal Belluga
Πορτογαλία	50. Coimbra - Praça do Comércio
	51. Lisboa - Praça do Comércio
Σλοβενία	52. Piran - Tartinijev Trg
Κροατία	53. Pag - Kralja Petra Kresimira IV Trg
Σερβία	54. Beograd - Trg Republike

Namur - Place d'Armes (Βέλγιο)

Archidona - Plaza Ochavada (Ισπανία)

Lyon - Place Bahadourian (Γαλλία)

Mestre, Piazza Evminio Ferretto (Ιταλία)

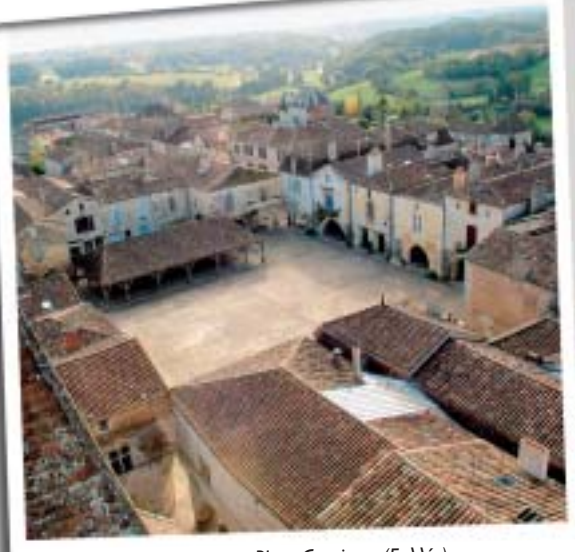
Warszawa - Plac Zamkowy (Πολωνία)

Piran - Tartinijev Trg (Σλοβενία)

Budapest - Vorosmarty Tér (Ουγγαρία)

Μονπεζιερ - Place Cornieres (Γαλλία)

Odessa - Primorsky Bulvar, Potiomkiny Skhodi (Ουκρανία)